Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 3ης Ιουνίου 2021 [1]

Υπόθεση C-119/20

Līga Šenfelde
παρισταμένης της:
Lauku atbalsta dienests (Υπηρεσίας στηρίξεως της αγροτικής οικονομίας, Λεττονία)
(Ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης στον τομέα της γεωργίας)

[αίτηση του Augstākā tiesa (Senāts)
(Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λεττονία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ) – Στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) – Κανονισμός (ΕΕ) 1305/2013 – Άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′ – Ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης – Ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων – Ενίσχυση για νέους γεωργούς – Διαδοχικές αιτήσεις για τη χορήγηση και των δύο ειδών ενισχύσεων – Επιλεξιμότητα – Προϋποθέσεις»

I. Εισαγωγή

1. Μπορούν οι γεωργοί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) να λάβουν ενίσχυση τόσο για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων όσο και ως νέοι γεωργοί;

2. Αυτός είναι ο πυρήνας του ερωτήματος που υπέβαλε το Augstākā tiesa (Senāts) (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) στην υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι τόσο σε νέους γεωργούς όσο και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρέχεται στήριξη στο πλαίσιο των αποκαλούμενων ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης. Οι ενισχύσεις αυτές αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του μέτρου για την ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την αγροτική ανάπτυξη.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο κανονισμός 1305/2013

3. Το σχετικό νομικό πλαίσιο για τις επίμαχες εν προκειμένω ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης αποτελεί, καταρχάς, ο κανονισμός (ΕΕ) 1305/2013 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)[2].

4. Η αιτιολογική σκέψη 17 του κανονισμού 1305/2013 έχει ως εξής:

«Η δημιουργία και ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων με τη μορφή νέων γεωργικών εκμεταλλεύσεων […] είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. […] Απαιτείται η λήψη μέτρου ανάπτυξης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των επιχειρήσεων το οποίο να διευκολύνει την αρχική εγκατάσταση των νέων γεωργών και τη διαρθρωτική προσαρμογή των αγροτικών τους εκμεταλλεύσεων, μετά την αρχική εγκατάσταση. […] Θα πρέπει επίσης να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων που είναι εν δυνάμει οικονομικά βιώσιμες. Προκειμένου να διασφαλισθεί η βιωσιμότητα των νέων οικονομικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν στήριξη στο πλαίσιο του εν λόγω μέτρου, η στήριξη θα πρέπει να εξαρτάται από την υποβολή επιχειρηματικού σχεδίου. Η στήριξη για σύσταση επιχείρησης θα πρέπει να καλύπτει μόνο την αρχική περίοδο ζωής της επιχείρησης και να μην καταστεί ενίσχυση λειτουργίας. Ως εκ τούτου, όταν τα κράτη μέλη επιλέγουν να χορηγήσουν ενίσχυση σε δόσεις, αυτές θα πρέπει να εκτείνονται σε περίοδο που δεν υπερβαίνει την πενταετία. […]

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των νέων γεωργών που αφορούν την πρόσβαση σε γη, τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προσφέρουν την ενίσχυση αυτή σε συνδυασμό με άλλες μορφές ενίσχυσης, όπως για παράδειγμα μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών μέσων.»

5. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο ιδ', του κανονισμού 1305/2013 ορίζει την έννοια του «νέου γεωργού» ως:

«[το] πρόσωπο ηλικίας 40 ετών ή νεότερο κατά τη στιγμή της υποβολής της αίτησης, το οποίο διαθέτει επαρκή επαγγελματικά προσόντα και ικανότητες και εγκαθίσταται για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση ως υπεύθυνος της εκμετάλλευσης αυτής».

6. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού καθορίζει τις προτεραιότητες της Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη:

«[…]

2. ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας σε όλες τις περιφέρειες […] με εστίαση στους ακόλουθους τομείς:

[2] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013 (ΕΕ 2013, L 347, σ. 487), όπως τροποποιήθηκε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2016/142 της Επιτροπής, της 2ας Δεκεμβρίου 2015 (ΕΕ 2016, L 28, σ. 8). Έκτοτε, ο κανονισμός 1305/2013 τροποποιήθηκε επανειλημμένως, τελευταία δε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2021/399 της Επιτροπής, της 19ης Ιανουαρίου 2021 (ΕΕ 2021, L 79, σ. 1). Οι τροποποιήσεις που είναι κρίσιμες για την παρούσα διαδικασία εξετάζονται κατωτέρω (βλ. σημεία 11 επ. και 58 επ. των παρουσών προτάσεων).

α) βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας όλων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και διευκόλυνση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ιδίως προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή και ο προσανατολισμός στην αγορά […]·

β) διευκόλυνση της εισόδου εξειδικευμένων γεωργών στο γεωργικό τομέα και ειδικότερα ανανέωση των γενεών·

[…].

6. προώθηση […] της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, με έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

α) διευκόλυνση […] της δημιουργίας και της ανάπτυξης μικρών επιχειρήσεων […]».

7. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1305/2013, το ΕΓΤΑΑ ενεργεί στα κράτη μέλη μέσω προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης.

8. Το άρθρο 19 του κανονισμού 1305/2013 έχει ως αντικείμενο την ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων:

«1. Η στήριξη στο πλαίσιο του παρόντος μέτρου καλύπτει:

α) τις ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης για:

i) νέους γεωργούς·

ii) μη γεωργικές δραστηριότητες σε αγροτικές περιοχές·

iii) την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων·

[…].

2. Η στήριξη βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημείο i) χορηγείται σε νέους γεωργούς.

[…]

Η στήριξη βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημείο iii) χορηγείται σε μικρές εκμεταλλεύσεις, όπως ορίζονται από τα κράτη μέλη.

[…]

4. Η στήριξη βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) εξαρτάται από την υποβολή επιχειρηματικού σχεδίου. Η υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου πρέπει να αρχίσει εντός εννέα μηνών από την ημερομηνία της απόφασης διά της οποίας χορηγείται η ενίσχυση.

Για τους νέους γεωργούς που λαμβάνουν ενίσχυση σύμφωνα με το στοιχείο α) σημείο i) της παραγράφου 1, το επιχειρηματικό σχέδιο προβλέπει ότι ο νέος γεωργός πρέπει να ανταποκρίνεται στον ορισμό του ενεργού γεωργού, σύμφωνα με το άρθρο 9 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 εντός 18 μηνών από την ημερομηνία εγκατάστασης.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν ανώτατα και κατώτατα όρια που επιτρέπουν την πρόσβαση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη στήριξη βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημεία i) και iii). Το χαμηλότερο όριο στήριξης δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημείο i) είναι υψηλότερο από το ανώτατο όριο στήριξης δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημείο iii). Η στήριξη περιορίζεται σε εκμεταλλεύσεις που εμπίπτουν στον ορισμό των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.

5. Η στήριξη βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) καταβάλλεται σε δύο δόσεις τουλάχιστον, για περίοδο πέντε ετών κατ' ανώτατο όριο. Οι δόσεις μπορούν να είναι φθίνουσες. Η καταβολή της τελευταίας δόσης, δυνάμει της παραγράφου 1 σημεία α)i) και α)ii) εξαρτάται από την ορθή υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου.

6. Το ανώτατο ποσό στήριξης που προβλέπεται στην παράγραφο 1 στοιχείο α) καθορίζεται στο παράρτημα II. Τα κράτη μέλη καθορίζουν το ποσό στήριξης βάσει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημεία i) και ii) λαμβάνοντας επίσης υπόψη την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της περιοχής όπου εφαρμόζεται το πρόγραμμα.

[…]»

9. Σύμφωνα με το παράρτημα II του κανονισμού 1305/2013, η στήριξη που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, ανέρχεται σε 70 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο ανά νέο γεωργό [3] και η στήριξη που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο iii, ανέρχεται σε 15 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο ανά μικρή γεωργική εκμετάλλευση.

10. Σύμφωνα με τον ενδεικτικό κατάλογο του παραρτήματος VI του ίδιου κανονισμού, η ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που αναφέρονται στο άρθρο 19 [του εν λόγω κανονισμού] αποτελεί ένα από τα μέτρα ιδιαίτερης σημασίας για ορισμένες προτεραιότητες της Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη.

2. Κανονισμός 2017/2393

11. Η αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 2017/2393 [4] ο οποίος τροποποίησε, μεταξύ άλλων, τον κανονισμό 1305/2013 μετά την κρίσιμη για την παρούσα διαδικασία περίοδο έχει ως εξής:

«Για να εξασφαλίζονται η ασφάλεια δικαίου και η εναρμονισμένη και χωρίς διακρίσεις στήριξη νέων γεωργών, θα πρέπει να προβλέπεται ότι, στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης, η "ημερομηνία εγκατάστασης", που αναφέρεται στον κανονισμό […] αριθ. 1305/2013 […], είναι η ημερομηνία κατά την οποία ο αιτών πραγματοποιεί ή ολοκληρώνει πράξη σχετική με την αρχική εγκατάσταση και ότι η αίτηση για χορήγηση στήριξης πρέπει να υποβάλλεται το αργότερο 24 μήνες μετά την εν λόγω ημερομηνία. […]»

[3] Με τον κανονισμό (ΕΕ) 2020/2220 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 2020 (ΕΕ 2020, L 437, σ. 1), προστέθηκε εδώ μια επιπλέον παράγραφος: «Το εν λόγω ποσό μπορεί να προσαυξηθεί κατά ακόμα 30 000 EUR κατ' ανώτατο όριο σε περίπτωση χρηματοδοτικών πράξεων από τα κονδύλια που αναφέρονται στο άρθρο 58α παράγραφος 1.». Τα κονδύλια αυτά προορίζονται για τη χρηματοδότηση μέτρων που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης COVID-19.

[4] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2017, για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1305/2013, (ΕΕ) αριθ. 1306/2013 σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής, (ΕΕ) αριθ. 1307/2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και (ΕΕ) αριθ. 652/2014 για τη θέσπιση διατάξεων σχετικά με τη διαχείριση των δαπανών που αφορούν, αφενός, τη διατροφική αλυσίδα, την υγεία των ζώων και την καλή μεταχείριση των ζώων και, αφετέρου, την υγεία των φυτών και το φυτικό αναπαραγωγικό υλικό (ΕΕ 2017, L 350, σ. 15).

12. Με το άρθρο 1, σημείο 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 2017/2393 προστέθηκε ένα νέο στοιχείο ιθ′ στο άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, κατά το οποίο «ως "ημερομηνία εγκατάστασης" νοείται η ημερομηνία κατά την οποία ο αιτών αναλαμβάνει ή ολοκληρώνει ενέργεια ή ενέργειες σε σχέση με την εγκατάσταση που αναφέρεται στο στοιχείο ιδ).»

13. Κατά το τέταρτο εδάφιο, το οποίο επίσης προστέθηκε στο άρθρο 19, παράγραφος 4, του κανονισμού 1305/2013 με το άρθρο 1, σημείο 7, στοιχείο α′, του κανονισμού 2017/2393, τα κράτη μέλη καθορίζουν την ενέργεια ή τις ενέργειες που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιθ′, στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης.

14. Επιπλέον, με το άρθρο 1, σημείο 7, στοιχείο α′, του κανονισμού 2017/2393 προστέθηκε ένα νέο πρώτο εδάφιο στο άρθρο 19, παράγραφος 4, του κανονισμού 1305/2013, το οποίο ορίζει ότι «[η] αίτηση παροχής στήριξης δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο α) σημείο i) υποβάλλεται το αργότερο 24 μήνες μετά την ημερομηνία εγκατάστασης.»

3. Κανονισμός 1307/2013

15. Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής[5], «[π]ρόσωπο ή ομάδα […] θεωρείται […] ενεργός γεωργός εάν προσκομίσει […] στοιχεία […], τα οποία αποδεικνύουν οτιδήποτε από τα κατωτέρω:

α) ότι το ετήσιο ποσό των αμέσων ενισχύσεων είναι τουλάχιστον το 5 % των συνολικών εσόδων που αποκτήθηκαν από μη γεωργικές δραστηριότητες κατά το πλέον πρόσφατο οικονομικό έτος για το οποίο υπάρχουν τέτοια στοιχεία·

β) ότι οι γεωργικές του/της δραστηριότητες δεν είναι ασήμαντες·

γ) ότι ο κύριος επιχειρηματικός ή εταιρικός του/της σκοπός συνίσταται στην άσκηση γεωργικής δραστηριότητας».

4. Γεωργικές κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020

16. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις στον γεωργικό και τον δασονομικό τομέα και στις αγροτικές περιοχές για την περίοδο 2014-2020 (στο εξής: γεωργικές κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020)[6] καθορίζουν, όπως προκύπτει από το σημείο 4 αυτών, τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια βάσει των οποίων οι ενισχύσεις για τον γεωργικό και τον δασοκομικό τομέα και για τις αγροτικές περιοχές θεωρείται ότι συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά.

[5] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 (ΕΕ 2013, L 347, σ. 608). Οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις του κανονισμού αυτού δεν αφορούν τη διάταξη που παρατίθεται εν προκειμένω.

[6] 2014/C 204/01 (ΕΕ 2014, C 204, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την ανακοίνωση της Επιτροπής για την τροποποίηση των κατευθυντηρίων γραμμών (2015/C 390/05) (ΕΕ 2015, C 390, σ. 4).

17. Κατά το σημείο 23, στοιχείο α′, των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020, στο πεδίο εφαρμογής των κατευθυντηρίων γραμμών εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, οι ενισχύσεις για τα μέτρα στον γεωργικό τομέα που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης κατά την έννοια του άρθρου 6 του κανονισμού 1305/2013[7].

18. Τα σημεία 99 έως 107 των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020, υπό τον τίτλο «Σώρευση της ενίσχυσης», ορίζουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«(99) Ενισχύσεις μπορούν να χορηγούνται ταυτόχρονα βάσει πολλών καθεστώτων ή να σωρεύονται με ειδικές ενισχύσεις, υπό την προϋπόθεση ότι το συνολικό ποσό της κρατικής ενίσχυσης για μια δραστηριότητα ή ένα έργο δεν υπερβαίνει τα ανώτατα όρια της ενίσχυσης που προβλέπονται στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.

[…]

(107) […] Οι ενισχύσεις εκκίνησης για νέους γεωργούς και οι ενισχύσεις εκκίνησης για την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων που αναφέρονται στο τμήμα 1.1.2 δεν θα πρέπει να σωρεύονται με ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς ή για την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων όπως αναφέρεται στο άρθρο 19 παράγραφος 1 στοιχείο α) σημεία (i) και (iii) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013, εάν από τη σώρευση αυτή θα μπορούσε να προκύψει ποσό ενίσχυσης μεγαλύτερο των προβλεπόμενων στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.»

19. Το μέρος ΙΙ, τμήμα 1.1.2, των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020 αφορά τις ενισχύσεις εκκίνησης για νέους γεωργούς και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Συναφώς, τα σημεία 174, 177 και 184 έχουν ιδιαίτερη σημασία εν προκειμένω:

«(174) Η Επιτροπή θα θεωρεί ότι οι ενισχύσεις εκκίνησης για νέους γεωργούς και οι ενισχύσεις εκκίνησης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά βάσει του άρθρου 107 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της Συνθήκης, εάν είναι σύμφωνες με τις κοινές αρχές αξιολόγησης που καθορίζονται στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές και πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις.

[…]

(177) Τα κράτη μέλη πρέπει να καθορίζουν ανώτατα και κατώτατα όρια […] για την πρόσβαση στις ενισχύσεις εκκίνησης για νέους γεωργούς και την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων. Το κατώτερο όριο για την πρόσβαση στις ενισχύσεις εκκίνησης για τους νέους γεωργούς πρέπει να υπερβαίνει το ανώτατο όριο για την πρόσβαση στις ενισχύσεις για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

[…]

(184) Το μέγιστο ποσό της ενίσχυσης δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 70 000 ευρώ ανά νέο γεωργό και τις 15 000 ευρώ ανά μικρή γεωργική εκμετάλλευση. Τα κράτη μέλη πρέπει να καθορίζουν το ποσό της ενίσχυσης για τους νέους γεωργούς λαμβάνοντας επίσης υπόψη την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της συγκεκριμένης περιοχής.»

[7] Σημείο 7 των παρουσών προτάσεων.

Β. Το λεττονικό δίκαιο

20. Η Λεττονία μετέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη τις επιταγές της Ένωσης με τα διατάγματα υπ' αριθ. 292 για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων [8] και υπ' αριθ. 323 για νέους γεωργούς [9].

21. Το σημείο 1 του διατάγματος υπ' αριθ. 292 προβλέπει ότι οι ενισχύσεις για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων χορηγούνται «υπό μορφή εφάπαξ καταβολής».

22. Από το σημείο 20 του διατάγματος αυτού προκύπτει ότι, εντός ορισμένης περιόδου προγραμματισμού, ο αιτών την ενίσχυση δύναται να λάβει μία μόνο φορά την προβλεπόμενη στις διατάξεις αυτές ενίσχυση.

23. Το σημείο 1 του διατάγματος υπ' αριθ. 323 ορίζει ότι οι ενισχύσεις για νέους γεωργούς χορηγούνται επίσης «υπό μορφή εφάπαξ καταβολής».

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

24. Στις 15 Σεπτεμβρίου 2015 η Līga Šenfelde ενεγράφη ως επιχειρηματίας στο μητρώο των φορολογικών αρχών της Λεττονίας.

25. Μετά από αίτηση της L. Šenfelde με ημερομηνία 5 Οκτωβρίου 2015, η Lauku atbalsta dienests (Υπηρεσία στηρίξεως της αγροτικής οικονομίας, Λεττονία) ενέκρινε, στις 15 Ιανουαρίου 2016, ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης.

26. Στις 27 Ιουλίου 2016 η L. Šenfelde ανέλαβε τη γεωργική εκμετάλλευση «Purenes» [10] την οποία λειτουργούσαν προηγουμένως οι γονείς της.

27. Προκειμένου να αναλάβει και να αναπτύξει τη γεωργική αυτή εκμετάλλευση, υπέβαλε επίσης, στις 23 Αυγούστου 2016, αίτηση για ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς. Εν τω μεταξύ, συνέχισε να αναπτύσσει τις δραστηριότητες για τις οποίες είχε χορηγηθεί η πρώτη ενίσχυση.

28. Με απόφαση της 6ης Ιανουαρίου 2017, η Lauku atbalsta dienests (Υπηρεσία στηρίξεως της αγροτικής οικονομίας) απέρριψε τη δεύτερη αίτηση. Η αρχή αυτή αιτιολόγησε την απόφασή της επισημαίνοντας ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό 1305/2013, οι εκμεταλλεύσεις που λαμβάνουν ενισχύσεις περιλαμβάνονται σε διαφορετικές κατηγορίες και οι ενισχύσεις δεν μπορούν να σωρεύονται. Ομοίως, σύμφωνα με το λεττονικό δίκαιο, ένας αιτών δύναται να λάβει είτε ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης είτε στήριξη σε νέους γεωργούς.

[8] Διάταγμα της 9ης Ιουνίου 2015, περί διατάξεων σχετικά με τη διαδικασία χορήγησης εθνικών ενισχύσεων και ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει του επιμέρους μέτρου «Ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης μέσω της ανάπτυξης μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων», στο πλαίσιο του μέτρου «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της επιχειρηματικής δραστηριότητας», *Latvijas Vēstnesis* 2015, αριθ. 126.

[9] Διάταγμα της 16ης Ιουνίου 2015, περί διατάξεων σχετικά με τη διαδικασία χορήγησης εθνικών ενισχύσεων και ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει του επιμέρους μέτρου «Ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς», στο πλαίσιο του μέτρου «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της επιχειρηματικής δραστηριότητας», *Latvijas Vēstnesis* 2015, αριθ. 127.

[10] Προφανώς, πήρε το όνομά της από την κάλθα την ελοχαρή (Caltha palustris), στη λεττονική γλώσσα «purva purene».

29. Η προσφυγή της L. Šenfelde ενώπιον του Administratīvā rajona tiesa (διοικητικού πρωτοδικείου, Λεττονία) και η έφεσή της ενώπιον του Administratīvā apgabaltiesa (διοικητικού εφετείου, Λεττονία) με αντικείμενο την έγκριση της δεύτερης ενίσχυσης δεν ευδοκίμησαν.

30. Στο πλαίσιο της αίτησης αναιρέσεως, η L. Šenfelde εξακολουθεί να υποστηρίζει την άποψη ότι οι λήπτες ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων μπορούν, επιπροσθέτως, να λάβουν ενίσχυση ως νέοι γεωργοί.

31. Με απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Φεβρουαρίου 2020, το Augstākā tiesa (Senāts) (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Έχει το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013, σε συνδυασμό με άλλες διατάξεις του εν λόγω κανονισμού και των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020, την έννοια ότι:

1) ένας γεωργός χάνει την ιδιότητα του «νέου γεωργού» για τον λόγο απλώς και μόνον ότι, κατά τα δύο προηγούμενα έτη, είχε λάβει την κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, [σημείο] iii, του κανονισμού 1305/2013 ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων·

2) οι εν λόγω κανόνες επιτρέπουν στα κράτη μέλη να θεσπίσουν κανονιστική ρύθμιση σύμφωνα την οποία δεν θα καταβάλλεται σε γεωργό η κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, περίπτωση i, του κανονισμού 1305/2013 ενίσχυση εάν του έχει ήδη χορηγηθεί η ενίσχυση που προβλέπεται στην περίπτωση iii της ιδίας αυτής διάταξης·

3) ένα κράτος μέλος δύναται να αρνηθεί την εφαρμογή της σώρευσης ενισχύσεων σε γεωργό εάν δεν έχει τηρηθεί η σειρά η οποία, για τους σκοπούς της σώρευσης αυτής, προβλέπεται στο συμφωνηθέν με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης;

32. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου η L. Šenfelde, η Δημοκρατία της Λεττονίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

IV. Νομική εκτίμηση

33. Η κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ) βασίζεται σε δύο πυλώνες. Τα μέτρα του πρώτου πυλώνα περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, άμεσες ενισχύσεις. Ο δεύτερος πυλώνας της ΚΓΠ είναι η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης που διέπεται από τον κανονισμό 1305/2013. Τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης θεσπίζονται εντός στρατηγικού πλαισίου, ενώ υλοποιούνται μέσω προγραμμάτων με βάση τις προτεραιότητες της Ένωσης σε σχέση με την αγροτική ανάπτυξη [11]. Στις προτεραιότητες που αναφέρονται στον κανονισμό 1305/2013 συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η είσοδος εξειδικευμένων γεωργών στον γεωργικό τομέα και η ανανέωση των γενεών, καθώς και η δημιουργία και η ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων [12].

[11] Βλ. άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 1305/2013 (σημείο 7 των παρουσών προτάσεων), και σημείο 7 των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020.

[12] Βλ. άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού 1305/2013 (σημείο 6 των παρουσών προτάσεων).

34. Ιδιαίτερη σημασία[13] για τις προτεραιότητες αυτές έχει η ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων σύμφωνα με το άρθρο 19 του κανονισμού 1305/2013. Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, η στήριξη στο πλαίσιο του μέτρου αυτού καλύπτει, μεταξύ άλλων, τις ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς (σημείο i), για μη γεωργικές δραστηριότητες σε αγροτικές περιοχές (σημείο ii) και για την ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων (σημείο iii).

35. Εν προκειμένω, οι λεττονικές αρχές αρνήθηκαν να χορηγήσουν ενίσχυση στην L. Šenfelde ως νέα γεωργό με την αιτιολογία ότι είχε ήδη λάβει ενίσχυση για μικρή γεωργική εκμετάλλευση.

36. Επομένως, τίθεται το ζήτημα εάν η στήριξη σε νέους γεωργούς που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 αποκλείεται βάσει της σχετικής νομοθεσίας της Ένωσης στην περίπτωση που έχει ήδη χορηγηθεί ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σύμφωνα με το σημείο iii της διάταξης αυτής (πρώτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος, βλ. συναφώς κατωτέρω υπό Α). Εν συνεχεία, πρέπει να εξεταστούν τα ρυθμιστικά περιθώρια που διαθέτουν επ' αυτού τα κράτη μέλη (δεύτερο και τρίτο σκέλη του προδικαστικού ερωτήματος, βλ. συναφώς κατωτέρω υπό Β).

Α. Επί της δυνατότητας υποβολής διαδοχικών αιτήσεων για ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης δυνάμει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφενός, και για νέους γεωργούς, αφετέρου, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης (πρώτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος)

37. Με το πρώτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ένας γεωργός χάνει την ιδιότητα του νέου γεωργού όταν έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης.

38. Με το εν λόγω σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να θεωρηθεί ότι ζητείται να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, εάν μπορεί να ζητηθεί ενίσχυση για εκκίνηση επιχείρησης για νέους γεωργούς ακόμη και στην περίπτωση που ο γεωργός έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης. Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει να εξεταστούν οι αντίστοιχες προϋποθέσεις για τη χορήγηση των δύο αυτών ειδών ενισχύσεων.

39. Καταρχάς, καθίσταται σαφές ότι στις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ενισχύσεων για νέους γεωργούς, αφενός, και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου, καθορίζονται διαφορετικά μεγέθη εκμεταλλεύσεων, με αποτέλεσμα οι προϋποθέσεις αυτές να μην μπορούν να πληρούνται ταυτόχρονα (συναφώς κατωτέρω υπό 1). Ωστόσο, τίθεται στη συνέχεια το ζήτημα εάν και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό επιτρέπεται, παρά ταύτα, η υποβολή διαδοχικών αιτήσεων και για τα δύο είδη ενισχύσεων όταν, όπως εν προκειμένω, οι διαφορετικές προϋποθέσεις σχετικά με το μέγεθος της εκμετάλλευσης πληρούνται σε διαφορετικό χρόνο, επειδή η πρώτη ενίσχυση παρέσχε τη δυνατότητα στην εκμετάλλευση να αποκτήσει το μέγεθος που απαιτείται προκειμένου να υποβληθεί αίτηση για τη δεύτερη ενίσχυση (συναφώς κατωτέρω υπό 2).

[13] Βλ. τον ενδεικτικό κατάλογο του παραρτήματος VI του κανονισμού 1305/2013 (σημείο 10 των παρουσών προτάσεων).

1. Προϋποθέσεις για τη λήψη ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς, αφενός, και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου

40. Η στήριξη βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού «σε νέους γεωργούς». Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιδ′, του εν λόγω κανονισμού, πρόκειται για πρόσωπα ηλικίας 40 ετών ή νεότερα κατά τη στιγμή της υποβολής της αίτησης, τα οποία διαθέτουν επαρκή επαγγελματικά προσόντα και ικανότητες και εγκαθίστανται για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση ως υπεύθυνοι της εκμετάλλευσης αυτής. Όπως προκύπτει από το παράρτημα ΙΙ του κανονισμού 1305/2013, η στήριξη που χορηγείται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του ίδιου κανονισμού ανέρχεται σε 70 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο ανά νέο γεωργό.

41. Η στήριξη που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο iii, του κανονισμού 1305/2013 χορηγείται για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, εναπόκειται στα κράτη μέλη να ορίσουν την έννοια των «μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων». Αυτό επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις αντίστοιχες γεωργικές τους δομές κατά τον καθορισμό της επιλεξιμότητας βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο iii. Σύμφωνα με το παράρτημα ΙΙ του κανονισμού 1305/2013, η στήριξη που χορηγείται κατ' εφαρμογήν της διάταξης αυτής ανέρχεται σε 15 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο ανά μικρή γεωργική εκμετάλλευση.

42. Το άρθρο 19, παράγραφος 4, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1305/2013 ορίζει ότι τα κράτη μέλη καθορίζουν ανώτατα και κατώτατα όρια[14] που καθιστούν δυνατή την πρόσβαση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη στήριξη βάσει της παραγράφου 1, στοιχείο α′, σημεία i και iii. Τα όρια αυτά πρέπει να καθορίζονται από την άποψη του δυναμικού παραγωγής της γεωργικής εκμετάλλευσης, υπολογισμένου σε «τυπική απόδοση», ή ισοδύναμο αυτής[15]. Δεδομένου ότι πρόκειται για *δυναμικό* παραγωγής, είναι πιθανόν ο αιτών να μη διαθέτει τέτοια παραγωγή κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης. Όπως εξηγεί η Επιτροπή στις κατευθυντήριες γραμμές της σχετικά με το άρθρο 19 του κανονισμού 1305/2013, σε τέτοιες περιπτώσεις, ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει το δυναμικό (όσον αφορά τους συντελεστές παραγωγής όπως γη, ζώα κ.λπ.) για να επιτύχει ορισμένο επίπεδο παραγωγής[16].

43. Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 4, τρίτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1305/2013, κατά τον καθορισμό ανώτατων και κατώτατων ορίων που καθιστούν δυνατή την πρόσβαση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη στήριξη βάσει της παραγράφου 1, στοιχείο α′, σημεία i και iii, το κατώτατο όριο στήριξης των νέων γεωργών δυνάμει του σημείου i πρέπει να είναι υψηλότερο από το ανώτατο όριο στήριξης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων δυνάμει του σημείου iii.

[14] Εν τω μεταξύ, περιελήφθη εδώ η φράση «ανά δικαιούχο ή ανά εκμετάλλευση», που προστέθηκε με το άρθρο 1, σημείο 7, στοιχείο α′, του κανονισμού 2017/2393 (σημείο 4 των παρουσών προτάσεων).

[15] Βλ. αιτιολογική σκέψη 5 και άρθρο 5, παράγραφος 2, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 807/2014 της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2014, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 και για τη θέσπιση μεταβατικών διατάξεων (ΕΕ 2014, L 227, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2015/1367 (ΕΕ 2015, L 211, σ. 7).

[16] Βλ. τμήματα 4.3.1. και 4.3.3. (σ. 10 και 12) του *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013*, έκδοση Νοεμβρίου 2014, διαθέσιμο για τα κράτη μέλη στη βάση δεδομένων CircaBC.

44. Με άλλα λόγια, όπως επισημαίνει η Επιτροπή στις κατευθυντήριες γραμμές της σχετικά με το άρθρο 19 του κανονισμού 1305/2013[17] και όπως υποστηρίζουν τόσο η Επιτροπή όσο και η Λεττονία στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, τούτο σημαίνει ότι το κατώτατο όριο εισόδου ενός νέου γεωργού, δηλαδή η ελάχιστη αξία παραγωγής της εκμετάλλευσής του, προκειμένου να λάβει την ενίσχυση βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, πρέπει να είναι υψηλότερη από τη μέγιστη αξία παραγωγής μιας μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης που υποβάλλει αίτηση για παροχή στήριξης βάσει του σημείου iii της εν λόγω διάταξης. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκόμισαν οι διάδικοι στο πλαίσιο της υπό κρίση διαδικασίας για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, η λεττονική νομοθεσία προβλέπει ότι το δυναμικό παραγωγής μιας μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 2 000 και 15 000 ευρώ, ενώ το δυναμικό παραγωγής ενός νέου γεωργού πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 15 000 και 70 000 ευρώ.

45. Δεδομένου ότι το κατώτατο όριο για την πρόσβαση στη στήριξη των νέων γεωργών είναι, εν πάση περιπτώσει, υψηλότερο από το ανώτατο όριο για την πρόσβαση στη στήριξη για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι προϋποθέσεις για τα δύο αυτά είδη ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης δεν μπορούν να πληρούνται ταυτόχρονα. Πράγματι, όταν μια εκμετάλλευση βρίσκεται κάτω από το ανώτατο όριο για την πρόσβαση στη στήριξη για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, είναι κατ' ανάγκην και κάτω από το κατώτατο όριο για την πρόσβαση στη στήριξη των νέων γεωργών. Αντιστρόφως, μια εκμετάλλευση, το μέγεθος της οποίας υπερβαίνει αυτό το κατώτατο όριο, υπερβαίνει κατ' ανάγκην και το ανώτατο όριο για την πρόσβαση στη στήριξη των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

46. Τα εν λόγω κριτήρια αμοιβαίου αποκλεισμού των ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 για τους νέους γεωργούς, αφενός, και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου, εξηγούνται από το γεγονός ότι τα δύο αυτά μέτρα στήριξης αποβλέπουν, κατά τρόπο διακριτό και συμπληρωματικό, στην επίτευξη του κοινού σκοπού της διάταξης αυτής, δηλαδή στην ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω των ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης.

47. Ειδικότερα, αφενός, οι ενισχύσεις εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 με τις οποίες παρέχεται στήριξη για την αρχική εγκατάσταση του νέου γεωργού ως κατόχου γεωργικής εκμετάλλευσης αποσκοπούν στην είσοδο εξειδικευμένων γεωργών στον γεωργικό τομέα και ειδικότερα διευκολύνουν την ανανέωση των γενεών, η οποία αποτελεί προτεραιότητα της Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη[18]. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από τις λοιπές υποχρεώσεις που συνοδεύουν τη στήριξη του νέου γεωργού στο πλαίσιο της διάταξης αυτής. Συγκεκριμένα, κατά την εν λόγω διάταξη, τα πρόσωπα που ενισχύονται με τον τρόπο αυτό πρέπει να είναι ενεργοί γεωργοί[19] και πραγματικοί υπεύθυνοι της εκμετάλλευσης, δηλαδή να έχουν την πραγματική διαχείριση της εκμετάλλευσής τους[20]. Αυτό διασφαλίζει ότι είναι πραγματικά εγκατεστημένοι ως γεωργοί και ότι οι γεωργικές τους δραστηριότητες αντιστοιχούν στην κύρια

[17] Βλ. τμήματα 4.3.1. και 4.3.3. (σ. 10 και 11) του *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (σημείο 16 των παρουσών προτάσεων). Βλ., επίσης, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona στην υπόθεση Région wallonne (Ενισχύσεις σε νέους γεωργούς) (C-830/19, EU:C:2021:100, σημεία 67 επ.).

[18] Βλ. άρθρο 5, παράγραφος 1, σημείο 2, στοιχείο β′, του κανονισμού 1305/2013 (σημείο 6 των παρουσών προτάσεων).

[19] Βλ. άρθρο 19, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, σε συνδυασμό με το άρθρο 9, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 (σημεία 8 και 15 των παρουσών προτάσεων).

[20] Βλ. άρθρο 2 του κανονισμού 807/2014 (σημείο 15 των παρουσών προτάσεων), και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona στην υπόθεση Région wallonne (Ενισχύσεις σε νέους γεωργούς) (C-830/19, EU:C:2021:100, σημεία 84 επ.).

δραστηριότητά τους ή, τουλάχιστον, σε σημαντικό βαθμό. Δεν έχει σημασία, συναφώς, το εάν η αρχική εγκατάσταση πραγματοποιείται με τη δημιουργία νέας εκμετάλλευσης ή με την ανάληψη μιας ήδη υφιστάμενης εκμετάλλευσης.

48. Αντιθέτως, η ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο iii, του κανονισμού 1305/2013 στοχεύει στη στήριξη της ανάπτυξης, δηλαδή στη διαρθρωτική βελτίωση της κατάστασης των ήδη υφιστάμενων μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Επομένως, ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι η διατήρηση και η βελτίωση των ήδη υφιστάμενων γεωργικών δομών στις αγροτικές περιοχές. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 17 του κανονισμού 1305/2013, η στήριξη χορηγείται μόνο σε εκμεταλλεύσεις που είναι εν δυνάμει οικονομικά βιώσιμες [21]. Ωστόσο, η στήριξη αποσκοπεί στο να ενθαρρύνει τους κατόχους τέτοιων δομών να συνεχίσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις εκμεταλλεύσεις τους, ακόμη και εάν πρόκειται για πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις, η απόδοση των οποίων δεν αντιστοιχεί κατ' ανάγκην στο μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος του γεωργού ή έχει χαρακτήρα ημι-αυτοσυντήρησης. Πράγματι, και μάλιστα ακριβώς μέσω της διατήρησης των δομών αυτών διατηρείται η ζωτικότητα των αγροτικών περιοχών και αντιμετωπίζεται η ερήμωσή τους και η εξαφάνιση των δομών των χωριών.

49. Οι ενισχύσεις για νέους γεωργούς, αφενός, και οι ενισχύσεις για την ανάπτυξη των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου, απευθύνονται, επομένως, σε δύο διαφορετικές κατηγορίες δικαιούχων, καθεμία από τις οποίες συμβάλλει με τον τρόπο της στη διατήρηση και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Όπως εξηγεί η Επιτροπή με τις κατευθυντήριες γραμμές της σχετικά με το άρθρο 19 του κανονισμού 1305/2013, το γεγονός ότι αυτά τα δύο είδη ενισχύσεων ωφελούν διαφορετικούς δικαιούχους έχει επίσης σκοπό να συμβάλει στη στοχευμένη χορήγηση των περιορισμένων ενισχύσεων και στην αποφυγή του αποκαλούμενου «απροσδόκητου οφέλους» [22]. Το τελευταίο προκύπτει σε περίπτωση που η ενίσχυση χορηγείται για την εφαρμογή μέτρων τα οποία οι δικαιούχοι θα εφάρμοζαν ούτως ή άλλως, δηλαδή ακόμη και χωρίς να λάβουν την ενίσχυση. Η αποφυγή τέτοιου απροσδόκητου οφέλους συνάδει με τη γενική αρχή της ενίσχυσης από κονδύλια της Ένωσης, σύμφωνα με την οποία κάθε μεμονωμένη ενίσχυση απαιτείται να έχει χαρακτήρα συγκεκριμένου κινήτρου.

50. Ο σχεδιασμός του καθεστώτος ενισχύσεων εκκίνησης επιχείρησης που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 έχει, επομένως, ως σκοπό να αποτρέψει τους νέους γεωργούς, το φάσμα των σχεδιαζόμενων δραστηριοτήτων των οποίων δεν πρέπει να είναι ασήμαντο σύμφωνα με τις ανωτέρω επεξηγήσεις, από το να «λάβουν» απλώς τη σχετικά μικρή συγκριτικά ενίσχυση ύψους 15 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο [23] για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, μολονότι η λήψη της ενίσχυσης αυτής δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση καθοριστικό παράγοντα για την απόφασή τους να εγκατασταθούν ως νέοι γεωργοί.

51. Ωστόσο, τι συμβαίνει σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση, όπου το μέγεθος της εκμετάλλευσης που απαιτείται για τη λήψη της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφενός, και της ενίσχυσης για νέους γεωργούς, αφετέρου, επιτυγχάνεται διαδοχικά μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, ιδίως επειδή η δικαιούχος της ενίσχυσης μπόρεσε να αυξήσει αναλόγως το δυναμικό παραγωγής της χάρη στη λήψη της πρώτης ενίσχυσης και, ενδεχομένως, εξαιτίας αυτού του γεγονότος μπόρεσε να εξετάσει τη δυνατότητα να

[21] Βλ. σημείο 4 των παρουσών προτάσεων.

[22] Βλ. τμήμα 4.3.1. (σ. 10) του *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (σημείο 16 των παρουσών προτάσεων).

[23] Βλ. σημεία 9 και 41 των παρουσών προτάσεων.

εγκατασταθεί ως νέα γεωργός; Πρέπει, σε μια τέτοια περίπτωση επίσης, όπως υποστηρίζουν η Λεττονία και η Επιτροπή, να αποκλείεται η υποβολή αίτησης και για τα δύο είδη ενισχύσεων, μολονότι η δικαιούχος της ενίσχυσης επιτυγχάνει έναν από τους κύριους στόχους του κανονισμού 1305/2013, δηλαδή την ανάληψη γεωργικής εκμετάλλευσης από νέο γεωργό;

2. Αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς μετά τη λήψη ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σε περίπτωση διαδοχικής επίτευξης του αντίστοιχου μεγέθους της εκμετάλλευσης – καταρχήν επιλεξιμότητα και προϋποθέσεις

52. Εν προκειμένω, η άποψη ότι ο γεωργός που έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης δεν μπορεί πλέον να λάβει ενίσχυση για νέους γεωργούς, ακόμη και στην περίπτωση που η εκμετάλλευσή του έχει, εν τω μεταξύ, αποκτήσει το αναγκαίο μέγεθος, υποστηρίζεται τόσο από τη Λεττονία όσο και από την Επιτροπή, από την κάθε μία, ωστόσο, για διαφορετικούς λόγους.

53. Η Λεττονία στηρίζει την άποψή της σε επιχείρημα που έχουν ήδη προβάλει οι λεττονικές αρχές στην κύρια δίκη. Κατά το επιχείρημα αυτό, ο γεωργός που έχει ήδη λάβει προηγουμένως ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης δεν μπορεί πλέον να πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη χορήγηση της ενίσχυσης για νέους γεωργούς. Τούτο διότι, ακόμη και εάν το δυναμικό παραγωγής της εκμετάλλευσής του αποκτήσει το αναγκαίο προς τούτο μέγεθος, δεν είναι πλέον «νέος γεωργός» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιδ', του κανονισμού 1305/2013. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι «εγκαθίσταται για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση ως υπεύθυνος της εκμετάλλευσης αυτής» όπως απαιτεί η εν λόγω διάταξη, διότι είχε κατ' ανάγκην εγκατασταθεί ως γεωργός προηγουμένως, το αργότερο κατά τον χρόνο που έλαβε την ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης.

54. Η Επιτροπή θεωρεί, αντιθέτως, ότι ένας γεωργός δεν χάνει την ιδιότητά του ως νέος γεωργός για τον λόγο και μόνον ότι έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης. Πράγματι, ο κανονισμός 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393[24], ο οποίος μπορεί επίσης να χρησιμεύσει για την ερμηνεία της κρίσιμης εν προκειμένω νομικής κατάστασης[25], προβλέπει ότι η αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς υποβάλλεται το αργότερο 24 μήνες μετά την ημερομηνία εγκατάστασης. Κατά συνέπεια, η προϋπόθεση της «αρχικής εγκατάστασης» που απαιτείται για την υποβολή αίτησης ενίσχυσης για νέους γεωργούς μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούται επί μία διετία μετά την εγκατάσταση, ακόμη και όταν, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, ο νέος γεωργός υπέβαλε αρχικώς αίτηση ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης και, κατόπιν αυτού, η εκμετάλλευσή του απέκτησε το μέγεθος που απαιτείται για να λάβει ενίσχυση για νέους γεωργούς.

55. Εντούτοις, κατά την Επιτροπή, το πνεύμα και ο σκοπός των κανόνων στήριξης για νέους γεωργούς, αφενός, και για την ανάπτυξη των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου, αποκλείουν επίσης τη δεύτερη στήριξη στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι τα δύο είδη ενισχύσεων προβλέπονται άπαξ για διαφορετικές κατηγορίες δικαιούχων και, επομένως, δεν μπορούν να σωρευθούν.

[24] Σημείο 4 των παρουσών προτάσεων.

[25] Βλ. συναφώς, σημεία 59 και 60 των παρουσών προτάσεων.

56. Η ανάλυση της Επιτροπής πρέπει καταρχάς να γίνει δεκτή, υπό την έννοια ότι ένας γεωργός δεν χάνει την ιδιότητά του του νέου γεωργού λόγω του ότι έλαβε ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης εντός περιόδου 24 μηνών πριν από την υποβολή της αίτησης για τη χορήγηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς (βλ. συναφώς κατωτέρω υπό α′). Αντιθέτως, όσον αφορά τη δυνατότητα διαδοχικής λήψης των δύο ειδών ενισχύσεων πρέπει να υπάρξει διαφοροποίηση όσον αφορά την ανάλυση της Επιτροπής: Πράγματι, είναι αληθές ότι τα δύο είδη ενισχύσεων δεν μπορούν να σωρευθούν στο σύνολό τους. Ωστόσο, είναι δυνατή η αίτηση και η λήψη και των δύο ειδών ενισχύσεων, εφόσον το ποσό που εισπράχθηκε στο πλαίσιο της πρώτης ενίσχυσης αφαιρεθεί από το ποσό που πρόκειται να ληφθεί στο πλαίσιο της δεύτερης ενίσχυσης (βλ. συναφώς κατωτέρω υπό β′). Η λύση αυτή συνάδει τόσο με την καθημερινή πραγματικότητα των νέων γεωργών όσο και με τους σκοπούς της στήριξής τους βάσει του κανονισμού 1305/2013 (βλ. συναφώς κατωτέρω υπό γ′).

α) Προθεσμία για την υποβολή της αίτησης ενίσχυσης για νέους γεωργούς και τήρηση των αναγκαίων προς τούτο προϋποθέσεων

57. Όπως ήδη αναφέρθηκε, «νέος γεωργός» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιδ′, του κανονισμού 1305/2013 είναι το πρόσωπο που εγκαθίσταται για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση ως υπεύθυνος της εκμετάλλευσης αυτής [26].

58. Στον κανονισμό 1305/2013, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την προκειμένη διαδικασία χρόνο, η έννοια της «για πρώτη φορά εγκατάστασης» δεν ορίστηκε λεπτομερέστερα. Αυτό προφανώς, στη συνέχεια, αποδείχθηκε προβληματικό. Πράγματι, αφενός, ήταν σαφές εξαρχής ότι η εγκατάσταση είναι μια διαδικασία που εξελίσσεται για ορισμένο χρονικό διάστημα και όχι ένα επακριβώς προσδιορίσιμο χρονικό σημείο [27]. Αφετέρου, ωστόσο, είναι απαραίτητο να καθοριστεί ακριβής ημερομηνία από την οποία αρχίζουν να τρέχουν ορισμένες προθεσμίες, ιδίως η προθεσμία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς [28]. Συναφώς, από το γράμμα του κανονισμού 1305/2013, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την προκειμένη διαδικασία χρόνο, δεν προκύπτει ότι η αίτηση παροχής στήριξης με την ιδιότητα του νέου γεωργού πρέπει να υποβάλλεται πριν από την ολοκλήρωση της εγκατάστασης. Ωστόσο, παρέμεινε ασαφές το χρονικό διάστημα που έχει στη διάθεσή του ο νέος γεωργός μετά την εγκατάστασή του για να υποβάλει την αίτηση αυτή.

59. Κατά συνέπεια, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 2017/2393, σκοπός του ήταν να εξασφαλίζονται η ασφάλεια δικαίου και η εναρμονισμένη και χωρίς διακρίσεις στήριξη νέων γεωργών. Για τον σκοπό αυτόν, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ημερομηνία εγκατάστασης είναι η ημερομηνία κατά την οποία ο αιτών αναλαμβάνει ή ολοκληρώνει ενέργεια ή ενέργειες σε σχέση με την αρχική εγκατάσταση τις οποίες πρέπει να

[26] Βλ. σημεία 5 και 40 των παρουσών προτάσεων.

[27] Βλ. τμήμα 4.3.1. (σ. 9) του *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (σημείο 16 των παρουσών προτάσεων).

[28] Αλλά και η προθεσμία για την έναρξη της υλοποίησης του επιχειρηματικού σχεδίου (άρθρο 19, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013 ή άρθρο 19, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393), η προθεσμία για την τήρηση των προϋποθέσεων όσον αφορά τους ενεργούς γεωργούς (άρθρο 19, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013 ή άρθρο 19, παράγραφος 4, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393) ή η προθεσμία για την απόκτηση των απαιτούμενων επαγγελματικών δεξιοτήτων [άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 807/2014 (σημείο 15 των παρουσών προτάσεων)]. Αφετηρία των προθεσμιών αυτών αποτελεί πλέον η ημερομηνία της απόφασης με την οποία χορηγείται η ενίσχυση.

καθορίσουν τα κράτη μέλη και ότι η αίτηση για χορήγηση στήριξης πρέπει να υποβάλλεται το αργότερο 24 μήνες μετά την εν λόγω ημερομηνία [29]. Ο κανονισμός 1305/2013 συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε αναλόγως [30].

60. Είναι αληθές ότι οι μεταγενέστερες διατάξεις δεν μπορούν αυτομάτως να χρησιμεύσουν για την ερμηνεία των διατάξεων που αντικαθιστούν, δεδομένου ότι μπορούν να εκληφθούν όχι μόνον ως διευκρίνιση, αλλά και ως ουσιαστική μεταβολή του προγενέστερου νομικού καθεστώτος [31]. Πάντως, δεδομένου ότι οι επίμαχες εν προκειμένω τροποποιήσεις αποτελούν ρητώς διευκρινίσεις, οι τροποποιηθείσες με τον τρόπο αυτό διατάξεις του κανονισμού 1305/2013, μολονότι δεν έχουν άμεση εφαρμογή, μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν για την ερμηνεία του νομικού καθεστώτος που διέπει τη διαφορά της κύριας δίκης.

61. Επομένως, όσον αφορά το νομικό αυτό καθεστώς, πρέπει να γίνει δεκτό, όπως υποστηρίζει και η Επιτροπή, ότι η προϋπόθεση της «για πρώτη φορά εγκατάστασης» πληρούται εφόσον η αίτηση χορήγησης ενίσχυσης για νέους γεωργούς υποβληθεί εντός 24 μηνών από την ημερομηνία εγκατάστασης, ανεξάρτητα από το εάν έχει ήδη ληφθεί ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης εντός της περιόδου αυτής.

62. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, στην υπόθεση της κύριας δίκης, όταν η L. Šenfelde υπέβαλε την αίτησή της για να λάβει την ενίσχυση για νέους γεωργούς δυνάμει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013, εξακολουθούσε να θεωρείται «νέα γεωργός» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιδ′, του εν λόγω κανονισμού. Τούτο διότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, η εγγραφή της L. Šenfelde ως επιχειρηματία στο σχετικό φορολογικό μητρώο πραγματοποιήθηκε μόλις ένα έτος πριν από την αίτησή της για την παροχή στήριξης με την ιδιότητα της νέας γεωργού. Στην πραγματικότητα, η ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων εγκρίθηκε μόλις επτά μήνες πριν από την υποβολή της εν λόγω αίτησης παροχής στήριξης [32]. Επομένως, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος εάν, εν προκειμένω, η εγγραφή της L. Šenfelde ως επιχειρηματία στο σχετικό φορολογικό μητρώο ή η λήψη της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης θεωρείται ως «ημερομηνία εγκατάστασης» [33], δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει, μεταξύ των γεγονότων αυτών και της υποβολής αίτησης για τη χορήγηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς μεσολάβησαν λιγότεροι από 24 μήνες [34].

[29] Βλ. σημείο 11 των παρουσών προτάσεων.

[30] Βλ. άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιθ′, και άρθρο 19, παράγραφος 4, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393 (σημεία 12 επ. των παρουσών προτάσεων).

[31] Βλ., επίσης, προτάσεις μου στην υπόθεση Ελλάδα κατά Επιτροπής (C-341/17 P, EU:C:2018:981, σημείο 53).

[32] Βλ. σημεία 24 επ. των παρουσών προτάσεων.

[33] Κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιθ′, του κανονισμού 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393 (σημείο 12 των παρουσών προτάσεων).

[34] Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 4, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2017/2393 (σημείο 13 των παρουσών προτάσεων), τα κράτη μέλη καθορίζουν στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης τις ενέργειες που θεωρούνται ως «ενέργειες σε σχέση με την εγκατάσταση» σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ιθ′, του εν λόγω κανονισμού και που, συνεπώς, θεωρούνται ως «ημερομηνία εγκατάστασης». Εάν, εν προκειμένω, τα κράτη μέλη επέλεγαν μια ενέργεια που συνδέεται με την αίτηση ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, αυτή θα έπρεπε πιθανότατα να είναι η ημερομηνία έγκρισης (και όχι η ημερομηνία αίτησης) της ενίσχυσης αυτής. Διαφορετικά, η διάρκεια της προθεσμίας που θα απέμενε για την υποβολή της αίτησης ενίσχυσης για νέους γεωργούς θα εξαρτάτο από τη διάρκεια της εξέτασης της πρώτης αίτησης από τις αρχές. Κατά συνέπεια, η προθεσμία που απομένει στον δικαιούχο της ενίσχυσης για νέους γεωργούς προκειμένου να συμμορφωθεί με τις διάφορες προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον σκοπό αυτόν αρχίζει πάντοτε από την ημερομηνία της απόφασης χορήγησης της ενίσχυσης (βλ. ανωτέρω, σημείο 28 των παρουσών προτάσεων).

63. Ωστόσο, η επιχειρηματολογία της Λεττονίας εγείρει επίσης το ζήτημα εάν οι προϋποθέσεις για τη λήψη της ενίσχυσης για νέους γεωργούς, ιδίως όσον αφορά το μέγεθος της εκμετάλλευσης, πρέπει να πληρούνται ήδη κατά την ημερομηνία της εγκατάστασης ή εάν αρκεί το αναγκαίο μέγεθος της εκμετάλλευσης να επιτευχθεί κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υποβολής της αίτησης ενίσχυσης.

64. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι ο κανονισμός 1305/2013 δεν παρέχει κανένα στοιχείο που να στηρίζει την ερμηνεία κατά την οποία όλες οι προϋποθέσεις για τη λήψη της ενίσχυσης για νέους γεωργούς πρέπει να πληρούνται ήδη κατά την ημερομηνία της εγκατάστασης. Αντιθέτως, ο κανονισμός περιέχει διάφορες διατάξεις που προβλέπουν ότι ορισμένες προϋποθέσεις (όπως για παράδειγμα τα αναγκαία επαγγελματικά προσόντα ή η τήρηση των διατάξεων που αφορούν τους ενεργούς γεωργούς) πρέπει να ικανοποιούνται εντός ορισμένης προθεσμίας από την έγκριση της ενίσχυσης για νέους γεωργούς[35]. Τούτο λαμβάνει υπόψη το γεγονός που έχει ήδη αναφερθεί ότι η για πρώτη φορά εγκατάσταση του νέου γεωργού είναι μια διαδικασία που εξελίσσεται για ορισμένο χρονικό διάστημα.

65. Είναι αληθές ότι ο κανονισμός 1305/2013 δεν παρέχει καμία πληροφορία ως προς τον χρόνο κατά τον οποίο πρέπει να επιτευχθεί το αναγκαίο μέγεθος της εκμετάλλευσης προκειμένου να χορηγηθεί η ενίσχυση για νέους γεωργούς. Ωστόσο, είναι εύλογο να θεωρηθεί ότι η προϋπόθεση αυτή δεν χρειάζεται να πληρούται κατά την ημερομηνία της εγκατάστασης, αλλά αρκεί να πληρούται κατά τη στιγμή της υποβολής της αίτησης. Πράγματι, αυτή είναι η χρονική στιγμή κατά την οποία η αρμόδια αρχή εξετάζει εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη λήψη της ενίσχυσης, με εξαίρεση τις προϋποθέσεις που μνημονεύονται στο προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων, οι οποίες πρέπει να πληρούνται σε μεταγενέστερη ημερομηνία.

66. Ως εκ τούτου, το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 παρέχει τη δυνατότητα σε νέο γεωργό να υποβάλει αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς εντός των πρώτων 24 μηνών από την εγκατάστασή του, ανεξάρτητα από το εάν έχει ήδη λάβει, εντός της περιόδου αυτής, ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σύμφωνα με το σημείο iii.

67. Εκ πρώτης όψεως, η ερμηνεία αυτή είναι αντίθετη προς τους σκοπούς του καθεστώτος στήριξης που εκτέθηκαν ανωτέρω, οι οποίοι απορρέουν, ιδίως, από τα διάφορα όρια που τίθενται όσον αφορά το δυναμικό παραγωγής των εκμεταλλεύσεων[36]. Ωστόσο, η αντίθεση αυτή δεν υφίσταται εάν το ποσό που έλαβε ο δικαιούχος ως ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης αφαιρεθεί από το ποσό που πρόκειται να λάβει στη συνέχεια ως ενίσχυση για νέους γεωργούς.

β) Αφαίρεση του ποσού που έχει ήδη ληφθεί στο πλαίσιο της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων

68. Όπως ορθώς επισημαίνουν η Επιτροπή και, σε τελική ανάλυση, η Λεττονία, η σώρευση των ενισχύσεων για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων και για νέους γεωργούς, υπό την έννοια ότι τα ανώτατα ποσοστά στήριξης που προβλέπονται σε κάθε περίπτωση θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στο ακέραιο και για τα δύο είδη ενισχύσεων και τα ποσά που θα προέκυπταν κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν απλώς να αθροιστούν, θα ήταν αντίθετη προς

[35] Βλ. σημείο 58 και ιδίως σημείο 28 των παρουσών προτάσεων.

[36] Βλ. σημεία 46 επ. των παρουσών προτάσεων.

τον σχεδιασμό των εν λόγω ενισχύσεων για διαφορετικές κατηγορίες δικαιούχων και προς τις αρχές της αποδοτικής χρήσης των πόρων και της δίκαιης και στοχευμένης κατανομής των ενισχύσεων της Ένωσης.

69. Ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται ο ίδιος γεωργός να λάβει έως 15 000 ευρώ στο πλαίσιο της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων και έως 70 000 ευρώ στο πλαίσιο της ενίσχυσης για νέους γεωργούς, δηλαδή συνολικά έως 85 000 ευρώ [37]. Τούτο επιβεβαιώνεται εξάλλου από τις διατάξεις των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020 για τις κρατικές ενισχύσεις, οι οποίες προβλέπουν ότι οι ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη μέλη για νέους γεωργούς, αφενός, και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αφετέρου, μπορούν να συνδυάζονται με τις ενισχύσεις που χορηγούνται στις εν λόγω κατηγορίες δικαιούχων δυνάμει του κανονισμού 1305/2013 μόνον εφόσον δεν υπερβαίνουν τα ανώτατα ποσά στήριξης ύψους 15 000 ευρώ και 70 000 ευρώ, αντίστοιχα, που έχουν καθοριστεί για κάθε κατηγορία [38].

70. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, όπου ζητείται ενίσχυση βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 από νέο γεωργό ο οποίος έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης βάσει του σημείου iii της εν λόγω διάταξης, το ποσό που έχει ληφθεί στο πλαίσιο της ενίσχυσης αυτής πρέπει να αφαιρεθεί από το ποσό που πρόκειται να χορηγηθεί στο πλαίσιο της ενίσχυσης για νέους γεωργούς.

71. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι δεν σημειώνεται υπέρβαση του ανώτατου ποσού στήριξης στο πλαίσιο της ενίσχυσης αυτής, δηλαδή του ανώτατου ποσού των 70 000 ευρώ. Συναφώς, εάν ένας γεωργός έχει λάβει προηγουμένως 15 000 ευρώ για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, μπορεί πλέον να λάβει μόνο 55 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο στο πλαίσιο της στήριξης για νέους γεωργούς.

72. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η L. Šenfelde δικαιούται να λάβει ενίσχυση ως νέα γεωργός σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, εφόσον, στο πλαίσιο της χορήγησης της ενίσχυσης αυτής, αφαιρεθεί το ποσό που έχει ήδη λάβει στο πλαίσιο της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης.

γ) Λόγος ύπαρξης της ενίσχυσης για νέους γεωργούς

73. Η λύση αυτή, η οποία προτείνεται επίσης από το αιτούν δικαστήριο, λαμβάνει υπόψη την ένσταση ότι η ίδια εκμετάλλευση ή το ίδιο σχέδιο ανάπτυξης δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν και από τα δύο είδη ενισχύσεων για τον λόγο ότι αυτά έχουν σχεδιαστεί για διαφορετικές κατηγορίες δικαιούχων.

74. Πράγματι, μια τέτοια διπλή χρηματοδότηση αποφεύγεται ακριβώς με τη λύση που προτείνεται εν προκειμένω. Τούτο διότι η λύση αυτή προσομοιάζει, εν τέλει, με την περίπτωση όπου η ενίσχυση για νέους γεωργούς δεν καταβάλλεται εφάπαξ αλλά τμηματικά. Η δυνατότητα

[37] Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 6, σε συνδυασμό με το παράρτημα ΙΙ του κανονισμού 1305/2013 (σημεία 8 και 9 των παρουσών προτάσεων), πρόκειται για τα ανώτατα όρια μέχρι τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν τα αντίστοιχα ποσά στήριξης. Κατά τον καθορισμό του ποσού της ενίσχυσης για τους νέους γεωργούς πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της περιοχής του προγράμματος. Κατά το αιτούν δικαστήριο, στη Λεττονία, το ανώτατο ποσό στήριξης για νέους γεωργούς καθορίστηκε σε 40 000 ευρώ και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε 15 000 ευρώ.

[38] Βλ. σημεία 18 και 19 των παρουσών προτάσεων.

μιας τέτοιας καταβολής σε δόσεις προβλέπεται ρητά στον κανονισμό 1305/2013 [39]. Το αποτέλεσμα είναι ότι ένας νέος γεωργός που υποβάλλει αρχικά αίτηση ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης και στη συνέχεια αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς δεν βρίσκεται σε ευνοϊκότερη αλλά ούτε και σε δυσμενέστερη θέση απ' ό,τι ένας νέος γεωργός ο οποίος, σε πρώτο στάδιο, υποβάλλει αμέσως αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς.

75. Εξάλλου, η παροχή σε νέο γεωργό της δυνατότητας να ζητήσει, ακόμη και μετά τη λήψη της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, τη χορήγηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς από την οποία, στη συνέχεια, αφαιρείται το ήδη εισπραχθέν ποσό, λαμβάνει υπόψη την καθημερινή πραγματικότητα των νέων γεωργών και συνάδει με το πνεύμα και τον σκοπό της στήριξής τους βάσει του κανονισμού 1305/2013.

76. Καταρχάς, το κριτήριο της για πρώτη φορά εγκατάστασης στο πλαίσιο της ενίσχυσης για νέους γεωργούς δεν προϋποθέτει κατ' ανάγκην ότι η εγκατάσταση αυτή πραγματοποιείται σε νέα εκμετάλλευση η οποία δεν υφίστατο προηγουμένως. Αντιθέτως, όπως επισημαίνει και η Επιτροπή, είναι δυνατόν και σύνηθες ένας νέος γεωργός, όπως η L. Šenfelde στην υπόθεση της κύριας δίκης, να αναλάβει ήδη υφιστάμενη εκμετάλλευση κατά την αρχική εγκατάστασή του.

77. Όπως υποστηρίζουν περαιτέρω η Επιτροπή και η L. Šenfelde και όπως προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, είναι επίσης εύλογο, σε μια τέτοια περίπτωση, ένας νέος γεωργός να αναπτύξει και να επεκτείνει στη συνέχεια την εκμετάλλευση που ανέλαβε. Τούτο διότι η ανάπτυξη μιας μικρής επιχείρησης σε μια μεγαλύτερη επιχείρηση συνάδει με τους σκοπούς της επιχειρηματικής ανάπτυξης.

78. Στο πλαίσιο αυτό, φαίνεται ότι μόνο μέσω της στήριξης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης η L. Šenfelde μπόρεσε να αυξήσει επαρκώς το δυναμικό παραγωγής της προκειμένου να ανταποκριθεί στην τάξη μεγέθους που απαιτείται για την υποβολή αίτησης ενίσχυσης για νέους αγρότες [40]. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του αιτούντος δικαστηρίου και των διαδίκων, η L. Šenfelde ανέφερε στο επιχειρηματικό της σχέδιο σχετικά με την ενίσχυση για νέους γεωργούς ότι σκόπευε να προωθήσει περαιτέρω το έργο που είχε ξεκινήσει στο πλαίσιο της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης και τον επιδιωκόμενο με αυτό σκοπό (ιδίως την επέκταση του ζωικού κεφαλαίου).

79. Η άρνηση να χορηγηθεί ενίσχυση σε νέο γεωργό σε μια τέτοια περίπτωση με την αιτιολογία ότι έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης για την ίδια γεωργική εκμετάλλευση και το ίδιο έργο θα ήταν εντελώς αντίθετη προς τους σκοπούς του κανονισμού 1305/2013 και τις προτεραιότητες της Ένωσης για τη στήριξη της αγροτικής

[39] Βλ. αιτιολογική σκέψη 17 και άρθρο 19, παράγραφος 5, του κανονισμού 1305/2013 (σημεία 4 και 8 των παρουσών προτάσεων). Δεδομένης της διατύπωσης των εν λόγω διατάξεων, δεν είναι απολύτως σαφές εάν η καταβολή σε δόσεις συνιστά υποχρέωση ή δυνατότητα. Επιπλέον, παρέλκει, εν προκειμένω, η εξέταση του ζητήματος εάν οι λεττονικές διατάξεις, κατά τις οποίες οι ενισχύσεις για νέους γεωργούς και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων πρέπει να χορηγούνται υπό μορφή εφάπαξ καταβολής (σημεία 21 και 23 των παρουσών προτάσεων), είναι σύμφωνες με τον κανονισμό 1305/2013. Εν πάση περιπτώσει, οι εθνικές αυτές διατάξεις δεν πρέπει να ερμηνεύονται ή να εφαρμόζονται κατά τρόπο που να εμποδίζει την καταβολή της ενίσχυσης για νέους γεωργούς σε περίπτωση όπως η προκειμένη απλώς και μόνον επειδή ο γεωργός έχει προηγουμένως λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης· βλ. συναφώς, σημεία 83 επ. των παρουσών προτάσεων.

[40] Εξάλλου, τόσο η L. Šenfelde όσο και η Επιτροπή, στις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, αναφέρουν ότι, σε ορισμένη χρονική στιγμή, οι λεττονικές αρχές είχαν απευθύνει ένα είδος πρόσκλησης για την υποβολή αιτήσεων σχετικά με τη χορήγηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς και ότι δεν μπορούσε να προβλεφθεί εκ των προτέρων πότε θα διεξαγόταν η σχετική με την εν λόγω πρόσκληση διαδικασία. Ειδικότερα, η L. Šenfelde φαίνεται να ισχυρίζεται ότι, όταν υπέβαλε αίτηση ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, δεν μπορούσε καν να προβλέψει εάν και πότε θα μπορούσε να υποβάλει αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς στο μέλλον. Σε μία τέτοια περίπτωση, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, θα ήταν ακόμη λιγότερο δικαιολογημένο να προσαφθεί στη L. Šenfelde, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση της εν λόγω ενίσχυσης ότι είχε προηγουμένως υποβάλει αίτηση ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης.

ανάπτυξης. Πράγματι, κατά το άρθρο 5, πρώτο εδάφιο, σημείο 2, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013, η «βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας όλων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και [η] διευκόλυνση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ιδίως προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή και ο προσανατολισμός στην αγορά» αποτελεί ρητά προτεραιότητα της Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη.

80. Επομένως, οι νέοι γεωργοί που βρίσκονται στο στάδιο της εγκατάστασης θα πρέπει να ενθαρρύνονται να αυξήσουν το μέγεθος των εκμεταλλεύσεών τους και να τις αναπτύξουν περαιτέρω, προσαρμόζοντας αναλόγως τα αρχικά επιχειρηματικά τους σχέδια. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο καθόσον ο νέος γεωργός που αυξάνει έτι περαιτέρω το μέγεθος της εκμετάλλευσής του αφότου λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης και πληροί τα κριτήρια για την ενίσχυση για νέους γεωργούς (υπεύθυνος της εκμετάλλευσης, ενεργός γεωργός, η γεωργική δραστηριότητα αποτελεί σημαντικό μέρος του εισοδήματος [41]) συμβάλλει ακόμη περισσότερο στην επίτευξη των σκοπών της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της ανανέωσης των γενεών.

81. Εξάλλου, σε μια τέτοια περίπτωση, το να επιτραπεί σε νέο γεωργό, αφού λάβει την ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης, να υποβάλει επίσης αίτηση ενίσχυσης για νέους γεωργούς από την οποία, στη συνέχεια, αφαιρείται το ποσό που ο γεωργός έλαβε στο πλαίσιο της ενίσχυσης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης συνάδει επίσης με το γεγονός ότι η ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς μπορεί να συνδυαστεί με πολυάριθμα άλλα μέτρα, όπως για παράδειγμα χρηματοδοτικά μέσα, που διευκολύνουν την πρόσβαση των νέων γεωργών στη γη και σε μέσα παραγωγής καθώς και την εγκατάστασή τους [42].

3. Συμπέρασμα επί του πρώτου σκέλους του προδικαστικού ερωτήματος

82. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 έχει την έννοια ότι ένας γεωργός μπορεί να λάβει ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης τόσο για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σύμφωνα με το στοιχείο iii όσο και για νέους γεωργούς σύμφωνα με το στοιχείο i. Στο πλαίσιο αυτό, τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη αίτηση στήριξης πρέπει να υποβάλλονται εντός περιόδου που δεν υπερβαίνει τους 24 μήνες από την ημερομηνία εγκατάστασης. Η στήριξη που έχει ληφθεί στο πλαίσιο της πρώτης ενίσχυσης πρέπει να αφαιρείται από τη στήριξη που πρόκειται να χορηγηθεί στο πλαίσιο της δεύτερης ενίσχυσης, ώστε να μη σημειώνεται υπέρβαση του ανώτατου ποσού στήριξης ανά νέο γεωργό που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 6, και στο παράρτημα II του κανονισμού 1305/2013.

41 Βλ. σημείο 47 των παρουσών προτάσεων.

42 Βλ. παράγραφο 2 της αιτιολογικής σκέψης 17 του κανονισμού 1305/2013 (σημείο 4 των παρουσών προτάσεων) και αιτιολογική σκέψη 8, άρθρο 8, παράγραφος 2, και παράρτημα I, μέρος 1, σημείο 5, στοιχείο β′, του εκτελεστικού κανονισμού 808/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουλίου 2014, σχετικά με τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 (ΕΕ 2014, L 227, σ. 18). Βλ., επίσης, τμήμα 4.2.1. (σ. 4 και 5) του *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (σημείο 16 των παρουσών προτάσεων): «It is possible to combine some of the different support options under Article 19 within one supported project (i.e. integrated approach)». Τέλος, οι γεωργικές κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020 περιλαμβάνουν επίσης ένα ξεχωριστό τμήμα σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η σώρευση ενισχύσεων, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά, βλ. σημεία 99 επ. των γεωργικών κατευθυντηρίων γραμμών 2014-2020 (σημείο 18 των παρουσών προτάσεων).

Β. Επί των περιθωρίων εκτίμησης των κρατών μελών (δεύτερο και τρίτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος)

83. Με το δεύτερο και το τρίτο σκέλος του προδικαστικού του ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν [43], εάν τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι ο νέος γεωργός που έχει ήδη λάβει ενίσχυση για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης δυνάμει του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο iii, του κανονισμού 1305/2013 δεν μπορεί πλέον να λάβει ενίσχυση για νέους γεωργούς δυνάμει του σημείου i της διάταξης αυτής.

84. Στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

85. Είναι αληθές ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα εφαρμογής ενός κανονισμού. Εντούτοις, στο πλαίσιο αυτό, υποχρεούνται να μην παρακωλύουν την άμεση εφαρμογή του, να μην αποκρύπτουν τη φύση του ως πράξης του δικαίου της Ένωσης και να παραμένουν εντός των ορίων του περιθωρίου εκτίμησης που τους παρέχει ο εν λόγω κανονισμός [44].

86. Εν προκειμένω, ο κανονισμός 1305/2013 παρέχει στα κράτη μέλη ένα ευρύ φάσμα περιθωρίων εκτίμησης όσον αφορά τη διαμόρφωση των προγραμμάτων τους για την αγροτική ανάπτυξη καθώς και την εφαρμογή των απαιτήσεων του εν λόγω κανονισμού. Αυτά τα περιθώρια εκτίμησης, για παράδειγμα όσον αφορά το μέγεθος των επιλέξιμων εκμεταλλεύσεων ή το ύψος των ενισχύσεων [45], σκοπό έχουν να παράσχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να λαμβάνουν υπόψη τις αντίστοιχες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες τους. Εντούτοις, κάθε ένα από τα περιθώρια αυτά προβλέπονται ρητά στον κανονισμό 1305/2013 και δεν αφορούν τα βασικά κριτήρια σχετικά με την επιλεξιμότητα των νέων γεωργών κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού αυτού. Αντιθέτως, τα κριτήρια αυτά καθορίζονται εξαντλητικά από τον ίδιο τον κανονισμό [46].

87. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να αρνηθούν τη χορήγηση της στήριξης αυτής σε νέο γεωργό ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση της στήριξης που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013 [47]. Ωστόσο, σύμφωνα με την απάντηση που δόθηκε στο πρώτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος, τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την καταβολή της στήριξης αυτής, να αφαιρούν το ποσό που έχει ληφθεί στο πλαίσιο της ενίσχυσης που αναφέρεται στο σημείο iii της εν λόγω διάταξης.

[43] Με το τρίτο σκέλος του ερωτήματός του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν ένα κράτος μέλος δύναται να αρνηθεί τη σώρευση ενισχύσεων εάν δεν έχει τηρηθεί η σειρά η οποία, για τους σκοπούς της σώρευσης αυτής, προβλέπεται στο εθνικό πρόγραμμα στήριξης. Δεν είναι απολύτως σαφές τι επιδιώκει το αιτούν δικαστήριο με το ερώτημα αυτό, δεδομένου ότι δεν διευκρινίζεται η σειρά που προβλέπεται στο λεττονικό πρόγραμμα για τους σκοπούς της σώρευσης. Ωστόσο, το τρίτο αυτό σκέλος του ερωτήματος αφορά επίσης το ζήτημα εάν τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτίμησης όσον αφορά τον καθορισμό των προϋποθέσεων χορήγησης των ενισχύσεων για νέους γεωργούς.

[44] Αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 2016, Občina Gorje (C-111/15, EU:C:2016:532, σκέψεις 35 και 36), της 30ής Μαρτίου 2017, Lingurár (C-315/16, EU:C:2017:244, σκέψεις 18 και 19), και της 7ης Αυγούστου 2018, Ministru kabinets (C-120/17, EU:C:2018:638, σκέψεις 31 και 32).

[45] Βλ., όσον αφορά την έννοια των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, άρθρο 19, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 1305/2013, όσον αφορά τον καθορισμό ανώτερων και κατώτερων ορίων που επιτρέπουν την πρόσβαση στη στήριξη, άρθρο 19, παράγραφος 4, τρίτο εδάφιο, και όσον αφορά το ύψος των ενισχύσεων, άρθρο 19, παράγραφος 6 (σημείο 8 των παρουσών προτάσεων).

[46] Βλ. σημεία 40 επ. των παρουσών προτάσεων.

[47] Βλ., επίσης, απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2012, Ketelä (C-592/11, EU:C:2012:673, σκέψεις 41 επ.).

V. Πρόταση

88. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

1) Το άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1305/2013 έχει την έννοια ότι ένας γεωργός μπορεί να λάβει ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης τόσο για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σύμφωνα με το στοιχείο iii όσο και για νέους γεωργούς σύμφωνα με το στοιχείο i. Στο πλαίσιο αυτό, τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη αίτηση στήριξης πρέπει να υποβάλλονται εντός περιόδου που δεν υπερβαίνει τους 24 μήνες από την ημερομηνία εγκατάστασης. Η στήριξη που έχει ληφθεί στο πλαίσιο της πρώτης ενίσχυσης πρέπει να αφαιρείται από τη στήριξη που πρόκειται να χορηγηθεί στο πλαίσιο της δεύτερης ενίσχυσης, ώστε να μη σημειώνεται υπέρβαση του ανώτατου ποσού στήριξης ανά νέο γεωργό που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 6, και στο παράρτημα ΙΙ του κανονισμού 1305/2013.

2) Εφόσον ένας νέος γεωργός πληροί, εντός περιόδου 24 μηνών από την εγκατάστασή του, όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη χορήγηση της ενίσχυσης εκκίνησης επιχείρησης για νέους γεωργούς η οποία προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σημείο i, του κανονισμού 1305/2013, τα κράτη μέλη δεν δύνανται να αρνούνται την έγκριση της ως άνω ενίσχυσης για τον λόγο ότι, εντός της ίδιας περιόδου, αυτός έχει ήδη λάβει ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για την ανάπτυξη μικρής γεωργικής εκμετάλλευσης σύμφωνα με το σημείο iii της διάταξης αυτής.